

SPRAWOZDANIA

KONFERENCJA MIĘDZYNARODOWA *POLITYKA RODZINNA W UNII EUROPEJSKIEJ* (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II — Lublin, 23 maja 2011 r.)

W dniu 23 maja 2011 roku w auli im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II odbyła się międzynarodowa konferencja poświęcona polityce rodzinnej w Unii Europejskiej. Została ona zorganizowana przez Katedrę Życia Społecznego Rodziny Instytutu Nauk o Rodzinie KUL. Konferencja była pokłosiem wizyty delegacji Instytutu Nauk o Rodzinie KUL w siedzibie Parlamentu Europejskiego w dniach 8–11 listopada 2010 r. na zaproszenie grupy posłów Parlamentu Europejskiego. Wizyta ta związana była z serią wykładów i spotkań poświęconych planom polityki unijnej wobec obszarów wiejskich w Polsce w latach 2014–2020. Przeprowadzone analizy doprowadziły do konstatacji, iż założenia wspomnianej polityki mogą doprowadzić do zubożenia znacznej części rodzin mieszkających w środowiskach wiejskich i pogłębiać przez to problem ich społecznego wykluczenia. Zagadnienie to stało się przedmiotem konferencji zorganizowanej w KUL przez uczestników wizyty w Parlamencie Europejskim — ks. prof. dr. hab. Jerzego Koperka i ks. dr. Włodzimierza Wieczorka.

Przybyłych do Auli Kardynała Stefana Wyszyńskiego uczestników i gości powitał Ks. prof. dr hab. Mirosław Kalinowski, Dziekan Wydziału Teologii KUL. Ukazując wagę podjętej tematyki, podkreślił znaczenie rodziny dla rozwoju społeczeństwa. Jako najmniejsza, lecz najważniejsza komórka życia społecznego rodzina powinna stanowić najważniejszy podmiot i przedmiot polityki państwa i Unii Europejskiej.

Konferencja podzielona została na dwie sesje oraz panel dyskusyjny z udziałem wszystkich prelegentów. Moderatorem pierwszej sesji oraz panelu dyskusyjnego był ks. prof. dr hab. Jerzy Koperka, a moderatorem drugiej sesji ks. dr Włodzimierz Wieczorek. W pierwszej sesji prelegenci skupili się na założeniach i możliwych efektach polityki unijnej dla rodzin ze środowisk wiejskich w latach 2014–2020. Druga sesja poświęcona została konkretnym rozwiązaniom polityki społecznej i ustawodawczej w krajach reprezentowanych przez prelegentów.

Pierwszą sesję rozpoczynał wykład, który zawierał treści przygotowane przez dr. Czesława Siekierskiego, Posła Parlamentu Europejskiego. Referat, który pod nieobecność Posła odczytał ks. mgr Piotr Hartkiewicz, został poświęcony *Strategii rozwoju wsi w polityce Unii Europejskiej (2014/20)*, ukazując jej szanse i zagrożenia dla rodziny. Autor referatu przedstawił szereg danych statystycznych, z których wynikało, że 14 milionów Polaków zajmujących się obecnie rolnictwem w blisko 2,5 mln gospodarstw rolnych całego kraju daje Polsce pierwsze miejsce wśród krajów Unii pod względem liczby mieszkańców wsi. Jednak postępująca industrializacja oraz rozwój techniki oznacza redukcję zatrudnienia w tym sektorze gospodarki. Liczba ludności zamieszkującej tereny wiejskie zmniejszyła się aż o 4,5 %, z 20% całej populacji do zaledwie 15,5%. Wynika to głównie z migracji do miast, ale także z powolnego procesu starzenia się społeczeństwa. Kultura wsi powoli podlega procesowi zamierania. Degraduje się wiejska infrastruktura i zanikają lokalne tradycje i obyczaje, co pociąga za sobą zmiany w mentalności mieszkańców wsi. Poseł PE zauważył,

iz polityka unijna, której istotnym elementem jest ograniczanie dofinansowania społeczności wiejskiej w latach 2014–2020, może spowodować znaczące zubożenie tej części społeczeństwa. Może to skutkować jeszcze większym rozwarstwieniem społecznym w Polsce i pauperyzacją dużej części mieszkańców wsi, która najbardziej dotknie dzieci i młodzież z tych środowisk.

Kolejny wykład wygłosił dr Marian Apostoł, poświęcając go możliwościom wykorzystania pomocowych instrumentów unijnych w środowiskach wiejskich. Prelegent ukazał obecny etap polityki w perspektywie dokonujących się zmian strukturalnych i społecznych w Europie. Zwrócił uwagę na wkład EWG w zrównanie standardów życia na polskiej wsi z obowiązującymi na Zachodzie. Realizowano to w rozmaitych projektach z początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, zorientowanych na pomoc regionom szczególnie zaniedbanym, zwłaszcza w Polsce wschodniej. Miało to związek z planowanym przyjęciem Polski w strukturę Unii Europejskiej. Ważnym przedsięwzięciem okazał się program umożliwiający młodym kobietom kształcenie dla ich wygodniejszego życia w przyszłości. Następnie dr M. Apostoł, mający doświadczenie jako wojewoda małopolski, a obecnie wieloletni ekspert konsultantów funduszy europejskich w Parlamencie Europejskim, omówił aspekt administracyjno-prawny pozyskiwania środków unijnych przez rolników i organizacje rolnicze. Wskazał na Traktat Rzymski i Traktat Lizboński jako podstawę myślenia o poruszanych przez niego kwestiach. Podsumowując, prelegent przypomniał o projektach realizowanych w ramach polityki Unii Europejskiej, wskazał możliwości korzystania z nich oraz zachęcał do propagowania działań pomocowych Wspólnoty Europejskiej.

Merytorycznym uzupełnieniem tej części konferencji był wykład zatytułowany *Polityka rodzinna Unii Europejskiej — wyzwania i dylematy*, wygłoszony przez ks. prof. dr. hab. Jerzego Koperka, kierownika Katedry Życia Społecznego Rodziny. Osadził on treści polityki społecznej w kontekście rodziny. Podstawowe aspekty referatu obejmowały omówienie modelu europejskiej polityki rodzinnej; ochronę praw rodziny w Unii Europejskiej; prawodawstwo rodzinne w polityce wybranych państw członkowskich Unii Europejskiej; współczesne zagrożenia i nadzieje dla rozwoju rodziny.

Prelegent podkreślił, iż politykę rodzinną w UE cechują: po pierwsze, promowanie równych praw i obowiązków kobiet i mężczyzn w życiu rodzinnym, zawodowym i publicznym; po drugie, uznanie praw małżonków do decydowania o liczbie posiadanych dzieci i formie związku małżeńsko-rodzinnego; po trzecie, postulowanie, by obowiązki opiekuńczo-wychowawcze były bardziej równomiernie rozłożone między kobiety, mężczyzn, pracodawców i społeczeństwo. W tym kontekście podkreślono w referacie, iż model europejskiej polityki rodzinnej został oparty na dwóch przesłankach: po pierwsze, w Unii Europejskiej podkreśla się znaczenie rodziny dla wszechstronnego rozwoju i postępu społecznego; po drugie, przyjmuje się konieczność inwestowania w młode pokolenie jako warunek wzrostu gospodarczego w Europie.

W wystąpieniu zauważono, iż brak w prawie wspólnotowym działu w postaci prawa rodzinnego utrudnia ustalenie pojęcia rodziny, a co za tym idzie również zdefiniowanie i ochronę należnych jej praw w wymiarze podmiotowym i przedmiotowym. W ustawodawstwie unijnym ochrona rodziny realizowana jest natomiast w sposób pośredni poprzez ochronę jej elementów składowych: małżeństwa, kobiety matki i dziecka. Integralność rodziny jako podstawowej społeczności ludzkiej nie jest więc w prawie wspólnotowym wszechstronnie zagwarantowana. Prelegent zauważył jednak, że Unia Europejska rodzinę traktuje głównie jako wspólnotę gospodarczą i z tej perspektywy chroni jej prawa. Natomiast zasadnicze kompetencje w zakresie prawa rodzinnego przekazała państwom członkowskim, które we własnym zakresie winny ustalać szczegółowe rozwiązania w ramach ustawodawstwa krajowego.

W referacie podkreślono również podstawową rolę rodziny w procesie jednoczenia się Europy. Wyakcentowano w ramach polityki rodzinnej poszczególnych państw Unii Europejskiej dwa kierunki działań. Pierwszy z nich dotyczy rozumienia polityki jako łącznika między rodziną a społeczeństwem, co w konsekwencji oznacza konieczność zaangażowania się rodziny w życie

publiczne, a zwłaszcza własne środowisko lokalne. Drugi kierunek działań odnosi się do polityki społecznej, w ramach której państwo wspiera rodzinę w realizowaniu jej podstawowych funkcji.

Uzupełnieniem tego wykładu był referat ks. dr. Zdzisława Jancewicza zatytułowany *Prawa podstawowe odwołujące się do rodziny w Karcie Praw Podstawowych*. Zwrócił on uwagę, iż coraz ściślejsza współpraca państw członkowskich na różnych płaszczyznach doprowadziła do objęcia regulacją prawną obszaru praw człowieka. To było impulsem do opracowania Karty Praw Podstawowych, w której zebrano i usystematyzowano w jednym akcie prawnym podstawowe prawa człowieka, skoncentrowane wokół podstawowych wartości jak: godność, wolność, równość, solidarność oraz praw obywatelskich. KPP została uroczystie proklamowana 7 grudnia 2000 roku w Nicei podczas prac Rady Europejskiej przez premierów rządów wszystkich państw UE. W pierwotnym zamiarze KPP miała stanowić część Traktatu konstytucyjnego UE, ostatecznie jednak stało się inaczej. Punktem zwrotnym dla prawnego znaczenia KPP było wejście w życie Traktatu Lizbońskiego. Zgodnie bowiem z art. 6 TUE od wejścia w życie tego traktatu 1 grudnia 2009 roku, KPP ma moc wiążącą dla organów europejskich i państw członkowskich. Prelegent wyjaśnił znaczenie ustawodawstwa unijnego i krajowego w odniesieniu do problematyki rodziny oraz zasady nadrzędności określonych praw, np. w odniesieniu do zapisu art. 9 KPP, który budzi obawy nt. możliwości wprowadzenia na gruncie prawa polskiego legalizacji związków osób tej samej płci. Odwołując się do Konstytucji RP ks. dr. Z. Jancewicz wskazał, iż w jej świetle małżeństwem jest związek mężczyzny i kobiety, a kodeks rodzinny i opiekuńczy stanowi, że są oni obowiązani do współdziałania dla dobra rodziny, którą przez zawarcie małżeństwa założyli, osoby tej samej płci nie mogą, ani zawrzeć małżeństwa, ani założyć rodziny. Autor wystąpienia zaznaczył swoje obawy związane z tym, że taki zapis w KPP nadwątlił koncepcję małżeństwa i pojęcie rodziny.

W drugiej sesji, która rozpoczęła się o godzinie 11.25 wykłady wygłosili prelegenci reprezentujący różne kraje, wskazując na wybrane aspekty polityki państwa wobec małżeństwa i rodziny. Prof. dr Renate Oxen-Knecht z Katolickiego Uniwersytetu w Eichstätt-Ingolstadt poświęciła wykład problematyce: *Więcej praw dla ojców — analiza i ocena niemieckiego prawa konstytucyjnego*. Poddała ona analizie i ocenie wybrane wyroki Federalnego Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w kwestii praw ojców do opieki nad dzieckiem w sytuacji braku związku z matką dziecka oraz wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w kwestii prawa biologicznego, lecz nieprawnego ojca do kontaktów z dzieckiem.

W pierwszym przypadku sytuacji prawnej ojców chodzi o wspólne lub wyłączne prawo pozamałżeńskiego ojca — a więc ojca, który w chwili urodzin dziecka nie był formalnie związany z matką — do opieki nad dzieckiem. Prawo do realizacji praw i obowiązków ojcowskich zostało uznane na podstawie sądowego orzeczenia. W drugim przypadku chodzi o kwestię, czy rodzony ojciec dziecka, nie będący ojcem prawnym, dysponuje prawem do kontaktów z dzieckiem, a więc czy może się z dzieckiem spotykać w przypadku, gdy matka nie chce na to pozwolić. Sytuacja taka powstaje wtedy, gdy matka w momencie porodu jest zamężna, lecz jej mąż nie jest naturalnym ojcem dziecka. Według niemieckiego prawa o pochodzeniu, ojcem prawnym dziecka jest w każdym przypadku mąż matki (§ 1592 nr 1 kodeksu cywilnego), chyba że ojcostwo zostanie podważone. W odniesieniu do dzieci, które urodzone zostaną w małżeństwie, rodzice posiadają wspólne prawo do opieki. Analizując wspomniane przypadki, prof. R. Oxen-Knecht wskazała potrzebę zwiększenia w ustawodawstwie Niemiec uprawnień biologicznych ojców w odniesieniu do ich dzieci.

Kolejny wykład został poświęcony polityce rodzinnej na Słowacji. Wygłosił go ks. prof. dr hab. Stanisław Vojtko, założyciel i dyrektor Instytutu Rodziny w Bratysławie. Prelegent analizował ogólny wpływ wstąpienia Słowacji do Unii Europejskiej na kulturę kraju i społeczeństwo, w tym na kondycję moralną małżeństwa i rodziny. Podkreślił, że wolność nie została w życiu społecznym pozytywnie zagospodarowana, stąd w wyniku procesu laicyzacji pojawiają się na Słowacji także problemy w wymiarze życia małżeńsko-rodzinnego. Zauważa się wzrost liczby rozwodów, popularyzowane są związki cywilne, a często również związki nieformalne. Prelegent jednak wskazał na pozytywny wpływ nauki społecznej Kościoła i duszpasterstwa rodzin dla propagowania

chrześcijańskich zasad etycznych w społeczeństwie słowackim. Dostrzegł również potrzebę aktywnej polityki rodzinnej ze strony państwa.

Kolejna prelekcja była autorstwa prof. dr Jurija Podlisnyja, wykładowcy etyki filozoficznej i dyrektora Instytutu Rodziny i Życia Małżeńskiego Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu we Lwowie. Tematem wystąpienia była polityka rodzinna na Ukrainie. Prof. J. Podlisnyj ukazał dynamikę zmian ustawodawstwa dotyczącego małżeństwa i rodziny na Ukrainie w perspektywie historycznej. Omawiając obecną sytuację, zauważył postępujące przemiany obyczajowe i kulturowe, które wyrażają się obecnie m.in. w zwiększającej się ilości rozwodów czy w swoistym buncie młodego pokolenia przeciwko małżeństwom.

Ostatnie wystąpienie zaprezentował redaktor Bartosz Marczuk, współtwórca rządowego programu polityki rodzinnej powstałego w 2007 r. ministra pracy i polityki społecznej, ekspert Instytutu Sobieskiego zajmujący się polityką społeczną oraz dyrektor Działu Kraj Dziennika Gazety Prawnej. Prelegent na początku swojej wypowiedzi stwierdził, iż w polskiej polityce rodzinnej istnieje pilna potrzeba rewolucyjnych zmian na rzecz rozwiązań społecznych i prawnych bardziej przyjaznych rodzinie, które nie mogą ograniczyć się do drobnych korekt ustawodawczych. Od prorodzinnej polityki rządu uzależnia on poprawę sytuacji w kraju. Prelegent wskazał na liczne zaniechania w tej dziedzinie, co w konsekwencji jest szkodliwe zarówno dla rodzin, jak i rynku pracy czy gospodarki. Red. B. Marczuk widzi konieczność rozwiązań systemowych w polityce rodzinnej i wcielenia w życie całego katalogu działań, wśród których wymienił m.in. ustawę żłobkową. Autor podkreślił także potrzebę długofalowej polityki i spójnej wizji, opartej na eksperckich wskazaniach, i cierpliwości w ich realizacji.

Konferencja zakończyła się panelem dyskusyjnym zatytułowanym *Polityka rodzinna w kontekście wyzwań współczesnej Europy: pro- czy anty-rodzinna*. Udział w nim wzięli zarówno prelegenci, jak i licznie przybyli uczestnicy.

ks. Jerzy Koperek, KUL Lublin
ks. Włodzimierz Wieczorek, KUL Lublin

MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM
*KOŚCIÓŁ KATOLICKI W EUROPIE ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ WOBEC KOMUNIZMU:
POSTAWY, STRATEGIE, TAKTYKI*
(Rzym, 24 kwietnia 2012 r.)

Wiosną 2012 r. Akademia Węgierska w Rzymie zorganizowała międzynarodowe sympozjum: *La Chiesa cattolica dell'Europa centro-orientale di fronte al comunismo: atteggiamenti, strategie, tattiche*. Współorganizatorami tego naukowego wydarzenia było wiele instytucji m.in. Ambasada Węgier przy Stolicy Apostolskiej, Instytut Historyczny „Franknoi” Akademii Węgierskiej w Rzymie, Papieski Instytut Węgierski, Uniwersytet Gregoriański, Instytut Francuski — Centrum św. Ludwika oraz Polska Akademia Nauk w Rzymie. Sympozjum odbyło się w Pałacu Falconieri 24 kwietnia i spotkało się ze sporym zainteresowaniem.

Tematyka wykładów koncentrowała się na analizie stosunków między Kościołem katolickim a władzami komunistycznymi w kilku wybranych krajach, w wygłoszonych referatach przywołano mianowicie przykłady Węgier, Polski, Czechosłowacji, Rumunii oraz Jugosławii. W wymienionych państwach tzw. „demokracji ludowej” Kościół starał się zapewnić przetrwanie wspólnoty katolickiej i obronić swoje struktury, w każdym jednak przyszło mu walczyć w innych warunkach, wynikających z wewnętrznej polityki władz komunistycznych, ale także z różnej pozycji Kościoła katolickiego w danym społeczeństwie.

Sympozjum tradycyjnie rozpoczęło się kilkoma okolicznościowymi przemówieniami. Następnie otwarto pierwszą sesję, którą poprowadził o. Bernard Ardura, przewodniczący Papieskiego Komitetu Badań Historycznych. Rozpoczął ją referat ks. Jana Mikruta z Uniwersytetu

Gregoriańskiego w Rzymie pt. *Postawa męczeństwa*. Autor w swoim wystąpieniu podkreślił, że utrwalenie komunizmu w Europie Wschodniej oznaczało dla Kościołów chrześcijańskich prześladowania, często męczeństwo duchownych i świeckich. Przywołał też najbardziej znane postaci męczenników z krajów komunistycznych. Kolejny referat wygłosił Antal Molnár z Akademii Węgierskiej w Rzymie, który zaprezentował temat: *Jak wyeliminować diabła? Spory XXVIII Ogólnego Zgromadzenia Towarzystwa Jezusowego wokół antykomunistycznej walki*. Prelegent wydobyl na światło postać węgierskiego jezuita, księdza Béla Bangha, prawie nieznaną w historii Kościoła powszechnego. Ojciec Béla Bangha przysłużył się sformułowaniu dekretu przeciw propagandzie komunistycznej, który powstał przy okazji 28. Kongregacji Generalnej Towarzystwa Jezusowego w 1938 r. i dał początek nowoczesnemu dziennikarstwu katolickiemu na Węgrzech.

Po krótkiej przerwie, kolejnej części sympozjum przewodniczył o. Roberto Regoli z Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie. Była ona w całości poświęcona sytuacji Kościoła w komunistycznych Węgrzech. Otworzyło ją wystąpienie Pál Hatos z Instytutu Balessi w Budapeszcie zatytułowane: *Alternatywy polityczne katolicyzmu w latach 40. na Węgrzech. Przypadek Gyula Szekfü (1883–1955) historyka, świeckiego działacza katolickiego*. Prezentowana przez niego postać, to znany historyk, pisarz i polityk, który był założycielem duchowo-historycznej szkoły w węgierskiej historiografii. W swoich poglądach popierał ideę konserwatywnego rozwoju w duchu chrześcijańskiej wspólnoty. W czasie wojny był związany z antyhitlerowską opozycją, krytykując III Rzeszę z pozycji katolickich. Pod koniec wojny w 1944 r. związał się z węgierskim ruchem komunistycznym. Po wojnie dążył do korelacji katolicyzmu z komunizmem. Krytykował kard. Józefa Mindszentego. W państwie pełnił wysokie stanowiska: w l. 1946–1948 był ambasadorem w ZSRR, w l. 1954–1955 członkiem Prezydium Węgierskiej Republiki Ludowej.

Kolejny prelegent, Andreas Fejérdy, z Akademii Węgierskiej w Rzymie, poddał analizie strategii Stolicy Apostolskiej przy nominacjach biskupich w Węgrzech między 1945 a 1964 r. Wydzielił on dwa różne okresy: pierwszy do 1962, w którym Stolica Apostolska próbowała wymóc przestrzeganie prawa kościelnego bez brania pod uwagę warunków stawianych przez stronę rządową; drugi, po upadku tej praktyki, gdy Stolica Święta wykazywała coraz więcej kompromisu w rozmowach z rządem komunistycznym, stosując praktykę *gentlemen's agreement*, ostatecznie sformułowaną w 1964 r. Ostatnim prelegentem tej części był Nicolas Bauquet z Instytutu Francuskiego — Centrum św. Ludwika, który zaprezentował temat: *Świeccy przeciw reżimowi komunistycznemu na Węgrzech w l. 1945–1964*. Po zakończeniu tego referatu nastąpiła dyskusja, następnie zaś przerwa obiadowa.

Trzeciej sesji przewodniczył Adriano Roccucci z Uniwersytetu *Roma Tre*, która jest najmłodszą uczelnią w Rzymie. Jako pierwszy wystąpił ks. prof. Stanisław Wilk SDB, rektor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego im. Jana Pawła II, z referatem *Kardynał Stefan Wyszyński, niezwykły obrońca polskiego Kościoła*. Ksiądz Wilk zaznaczył w nim m.in. że prymas Polski, odosobniony w swoich działaniach, prowadził próby dialogu z władzami komunistycznymi. Sukcesywnie realizował swój program walki o Kościół i pomimo dotkliwych represji zawsze starał się znaleźć jakieś rozwiązanie w relacji z władzami. Jego postawa była bardzo doceniana przez Stolicę Świętą, która była zainteresowana próbami budowania mostów porozumienia z reżimami komunistycznymi Europy Wschodniej. Następnie zabrał głos Stefano Bottoni z Uniwersytetu Bolońskiego, prezentując temat: *Non recuso laborem. Katolicki biskup Gyulafehérvár (Alba Iulia) Áron Márton wobec reżimu komunistycznego w Rumunii w l. 1948–1980*. Przedstawił w nim sylwetkę biskupa Márton, Węgra z pochodzenia, który posługiwał w diecezji Alba Iulia w Siedmiogrodzie. Przez Rumuńską Partię Komunistyczną był uznany za wroga, w czerwcu 1948 r. został aresztowany i skazany na dożywocie. Po pięciu latach został przeniesiony z więzienia do willi na obrzeżach Bukaresztu, gdzie przebywał w areszcie domowym. Okoliczności jego niewoli stały się wówczas bardziej znane, ale nie pozwolono mu na kontakt ze światem zewnętrznym. Na wolność wypuszczono go na przełomie 1954/1955 r. W swojej diecezji został entuzjastycznie powitany przez wiernych, co spowodowało, że komuniści zastosowali wobec niego areszt domowy, w którym przebywał przez

kolejne jedenaście lat. Zakończył się on w wyniku negocjacji, jakie z rumuńskimi władzami prowadził kard. Franz König, arcybiskup Wiednia. Przez kolejne lata był jednak systematycznie poddawany licznym represjom. Zmarł 29 września 1980 r. Po zakończeniu referatu nastąpiła dyskusja. Skoncentrowano się w niej głównie na polityce kard. Wyszyńskiego wobec komunizmu i sytuacji Kościoła w Polsce, który — ciesząc się znacznym poparciem w społeczeństwie — przeszedł nieco odmienną drogę niż inne wspólnoty katolickie w krajach komunistycznych.

Czwartej sesji przewodniczył Philippe Chenaux z Uniwersytetu Laterańskiego. W tej części sympozjum wystąpił najpierw Massimiliano Valente z Uniwersytetu Europejskiego w Rzymie z wykładem: *Stolica Apostolska, Kościół katolicki i władza polityczna Jugosławii w okresie rządów Tito*. Zderzenie Kościoła z komunizmem miało w Jugosławii także nieco inny charakter i trochę odmienny przebieg niż w innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Ikoną męczeństwa tego trudnego okresu są: bp Josip Marija Carević, zamordowany przez komunistów w 1945 r., oraz abp Alojzije Stepinac, aresztowany we wrześniu 1946 r. i skazany na 16 lat więzienia. Stepinaca wypuszczono po pięciu latach, pod warunkiem, że wyjedzie do Rzymu albo resztę kary spędzi w swojej parafii w Krašiću. Stepinac wybrał Krašić. Papież Pius XII mianował go kardynałem 29 listopada 1952 r. W odpowiedzi na to, komunistyczne władze Jugosławii zerwały stosunki dyplomatyczne ze Stolicą Apostolską. W II połowie lat 50-tych represje władz przeciwko Kościołowi wyraźnie przeniosły się z biskupów i kleru na świeckich. Problemem Kościoła lat powojennych była również nacjonalizacja majątków kościelnych. W Jugosławii stracił on szpitale, szkoły, nieruchomości, klasztory. W szkołach zakazano nauki religii. Przez cały okres komunizmu postępowała ateizacja życia społecznego.

Kolejnym prelegentem był bp Josef Hal'ko z Bratysławy, który przedstawił zagadnienie *Ruch Pokoju Duchowieństwa Katolickiego w Czechosłowacji po roku 1968*. Organizację zaprezentowaną w referacie księdza biskupa tworzyli duchowni, którzy po 1945 r. kolaborowali z komunistyczną władzą, angażowali się w działalność partii komunistycznej, kampanie wyborcze, przemawiali na wiecach. „Obrońcami pokoju” i „księżmi patriotami” stopniowo obsadzano całą administrację kościelną. W 1968 r. doszło do usunięcia ze stanowiska przewodniczącego tegoż komitetu ks. Josefa Plojhara, niezwykle aktywnie współpracującego z reżimem komunistycznym, pełniącego m.in. funkcję ministra zdrowia. Na czele powołanego wówczas Komitetu Działania stanął bp. Frantisek Tomaszek, a Ruch Pokoju Duchowieństwa Katolickiego praktycznie się rozpadł. W jego miejsce duchowieństwo, tym razem w porozumieniu z Episkopatem, postanowiło utworzyć ruch duchownych i świeckich wcielających w życie postanowienia Soboru Watykańskiego II, jednak nie uzyskał on aprobaty władz. W tym samym czasie wyszli na wolność więźni dotychczas biskupi. Władze zlikwidowały wkrótce pustkę po ruchu księży patriotów. 19 stycznia 1971 r. odbyło się spotkanie założycielskie Stowarzyszenia Duchowieństwa Katolickiego „Pacem in Terris”, które kontynuowało w kolejnych latach tradycje kolaboranckiego Ruch Pokoju Duchowieństwa Katolickiego.

Po dyskusji nad referatami rozpoczęła się ostatnia, piąta sesja sympozjum. Jej przewodniczącym został Antal Molnár z Akademii Węgierskiej w Rzymie. W całości została ona poświęcona bohaterstwu prymasowi Węgier, Słudze Bożemu kard. Józefowi Mindszentyem. Powszechnie uznaje się jego postać za symbol wszystkich męczenników wiary prześladowanych i zamordowanych przez reżimy komunistyczne Europy Środkowo-Wschodniej. Na początku głos zabrali bp Asztrik Várszegi OSB oraz István Zombori z wydawnictwa METEM z Budapesztu, którzy przedstawili dotychczasowy stan badań nad życiem prymasa Węgier oraz zasygnalizowali nowe publikacje, przygotowane w oparciu o dokumenty dotychczas nie wykorzystane w badaniach. Zaraz potem Tamás Tóth z Papieskiego Instytutu Węgierskiego oraz o. Hieronim Foksiński SJ z Kongregacji ds. Kanonizacji zaprezentowali kilkutomową edycję dokumentów przygotowaną przez o. Ádáma Somorjaj OSB: *Stolica Apostolska i Kard. Józef Mindszenty*. Po prezentacji odbyła się dyskusja.

Sympozjum poświęcone dziejom Kościoła katolickiego w reżimach komunistycznych w Europie Środkowo-Wschodniej należy, z kilku co najmniej względów, uznać za przedsięwzięcie niezwykle udane i potrzebne. Podczas dyskusji pojawiło się wiele ważnych postulatów

metodologicznych, jak chociażby ten, by koncentrować badania na tematach i obszarach stosunkowo mało jeszcze znanych, zwłaszcza jeśli chodzi o działania dyplomatyczne i stosunek Stolicy Apostolskiej do rządów komunistycznych w poszczególnych krajach. Wyrażano również potrzebę pogłębionej analizy relacji między Kościołem katolickim i międzynarodowym ruchem komunistycznym, która wykroczy ponad utarte już refleksje na temat polityki wschodniej Watykanu. Zauważono także, iż we wspólnej pamięci europejskiej poświęca się zbyt mało miejsca męczennikom wiary, tysiącom świeckich i konsekrowanych, którzy bycie chrześcijaninem przypłacili śmiercią. Niezwykle cenny wydaje się apel o propagowanie wiedzy o zbrodniach reżimów komunistycznych w Europie Środkowo-Wschodniej, która na Zachodzie została, także z powodów politycznych, znacznie zaniedbana. Z polskiej perspektywy podkreślić należy udane wystąpienie ks. prof. Stanisława Wilka i żywe nim zainteresowanie obecnych na sympozjum słuchaczy.

ks. Jarosław Wąsowicz SDB
Archiwum Salezjańskie Inspektorii Piłskiej

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego w roku 2012

Działalność TNFS, w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2012, można przedstawić w pięciu kategoriach: sprawy organizacyjne, działalność naukowa, działalność wydawnicza, popularyzacja osiągnięć nauki oraz integracja środowiska naukowego TNFS. Wskazane kategorie wyznaczają strukturę niniejszego sprawozdania.

I. SPRAWY ORGANIZACYJNE

Do najważniejszych działań organizacyjnych w okresie sprawozdawczym należy zaliczyć działalność Władz Towarzystwa oraz sprawy członkowskie.

Walne Zebranie TNFS

Walne Zebranie, które jest najwyższą władzą Towarzystwa, tradycyjnie zbiera się podczas rocznego zjazdu TNFS. W roku 2012 odbyło się w Toruniu w dniach 5–6 marca. V Zjazd TNFS odbył się w ramach XIX Forum Gospodarczego, rozpoczął się w poniedziałek o godz. 11-ej sesją plenarną Forum Gospodarczego w Hotelu Filmar w Toruniu.

Obrady TNFS miały miejsce w Hotelu Gromada, gdzie o godz. 14.30 rozpoczął się panel dyskusyjny na temat: *Młodzież w przestrzeni «wolności demokratycznej»*. Moderatorem panelu był ks. prof. Henryk Skorowski. Spośród zaproszonych do panelu specjalistów wymienić można: Pana prof. Jacka Kurzępę (współorganizator spotkań młodzieży *Przystanek Jezus*); Pana Wojciecha Wiśniewskiego (Ogólnopolski Związek Stowarzyszeń Kibiców); Pana Arkadiusza Krzysztofa Cieśniewskiego (Młodzież Wszepolska); Panią Joannę Fabisiak (poseł na Sejm RP, promotor wolontariatu); Pana gen. Józefa Semika (emerytowany zastępca Komendanta Głównego Policji) oraz Pana Michała Wojtczaka (Fundacja PATRIA).

Po przerwie i drugiej części dyskusji odbyła się I Sesja formalna V Zjazdu TNFS (zatwierdzenie sprawozdań rocznych). Podczas tej sesji podjęto następujące uchwały:

- WZ-2012/03/06/1 *W sprawie zatwierdzenia sprawozdania finansowego;*
- WZ-2012/03/06/2 *W sprawie podziału zysku;*
- WZ-2012/03/06/3 *W sprawie przyjęcia protokołu Komisji Rewizyjnej TNFS;*
- WZ-2012/03/06/4 *W sprawie przyjęcia sprawozdania z działalności TNFS.*

We wtorek 6 marca program zjazdu przedstawiał się następująco:

- Msza święta w Wyższej Szkole Kultury Społecznej i Medialnej, której przewodniczył ks. bp dr Marek Solarczyk;
- 9.30 — Sympozjum w ramach, którego zostały zaprezentowane następujące referaty:
 - *Państwo jako gwarant wolności* — Krzysztof Kwiatkowski, były Minister Sprawiedliwości;
 - *Instytucje wspomagające wychowanie do wolności* — o. prof. Leon Dyczewski OFMConv. KUL;
 - *Źle rozumiana wolność — zjawiska patologiczne wśród młodzieży* — dr Zbigniew Mikołajczyk.

Po zakończeniu sympozjum rozpoczęła się druga sesja formalna TNFS, w ramach której dokonano wyboru nowych władz TNFS. Zgodnie ze Statutem i Regulaminami TNFS wyłoniono władze Towarzystwa w składzie:

- Zarząd TNFS: Prezes — ks. prof. Henryk Skorowski oraz pozostali członkowie Zarządu TNFS: ks. prof. Kazimierz Misiaszek, ks. dr Ryszard Sadowski; ks. dr Jan Niewęglowski; ks. dr Sylwester Jędrzejewski; ks. prof. Zbigniew Lętko; ks. prof. Janusz Mączka;
- Komisja Rewizyjna TNFS: ks. dr Arkadiusz Domaszek; ks. prof. Tadeusz Kołosowski; ks. dr Krzysztof Niegowski.

Zarząd TNFS

W okresie sprawozdawczym Zarząd TNFS zebrał się pięciokrotnie: 14.01.2012 (Łomianki); 5.03.2012 (Toruń); 24.03.2012 (Łomianki), 22.09.2012 (Łomianki) oraz 17.11.2012 (Warszawa).

Do najważniejszych decyzji podjętych na spotkaniu Zarządu w Łomiankach w dniu 14 stycznia należy zaliczyć:

1. nakreślenie wstępnego programu V Zjazdu TNFS w Toruniu;
2. przejęcie Nagrody im. Ks. Adama Duraka.

Pierwsze marcowe posiedzenie Zarządu TNFS było poświęcone przede wszystkim kwestiom formalnym — podjęciu uchwały rekomendującej Walnemu Zebraniu przyjęcie sprawozdania finansowego z działalności TNFS za okres od 1.01.2011 do 31.12.2011. Drugie marcowe zebranie Zarządu TNFS było poświęcone podziałowi funkcji w ramach Zarządu. W myśl Statutu TNFS, Walne Zebranie wybiera tylko Prezesa i członków Zarządu, którzy sami spośród siebie wybierają wiceprezesa, sekretarza i skarbnika. Na posiedzeniu Zarządu TNFS w dniu 24.03.2012 na Wiceprezesa wybrano ks. prof. Kazimierza Misiaszka; na Sekretarza — ks. dr. Ryszard Sadowskiego, a na Skarbnika — ks. dr. Jana Niewęglowskiego.

Wrześniowe posiedzenie Zarządu było poświęcone w głównej mierze programowi VI Zjazdu TNFS w Toruniu. Listopadowe zebranie Zarządu TNFS w Łomiankach podjęło następujące tematy:

- przyjęto preliminarz budżetowy na rok 2013;
- podjęto decyzję o publikacji kolejnego tomu w ramach serii Biblioteka TNFS;
- przyjęto wstępny program VI Zjazdu oraz osoby prelegentów.

Zgodnie z §13 p. 4 Regulaminu Zarządu TNFS, obecne sprawozdanie powinno zawierać zbiorczą listę obecności członków Zarządu na jego posiedzeniach:

Zarząd I kadencji (2007–2011) spotkał się w roku 2012 dwukrotnie:

	14.01.2011	5.03.2011	Łącznie obecny
Ks. H. Skorowski	+	+	2
Ks. J. Gocko	nieob. uspr.	–	0
Ks. R. Sadowski	+	+	2

	14.01.2011	5.03.2011	Łącznie obecny
Ks. J. Niewęglowski	–	+	1
Ks. S. Jędrzejewski	+	–	1
Ks. P. Przesmycki	–	–	0
Ks. H. Stawniak	+	+	2
Łącznie	4	4	

Zarząd II kadencji (2012–2017) spotkał się w roku 2012 trzykrotnie:

	24.03.2012	22.09.2012	17.11.2012	Łącznie obecny
Ks. H. Skorowski	+	+	+	3
Ks. K. Misiaszek	+	–	+	2
Ks. R. Sadowski	+	+	+	3
Ks. J. Niewęglowski	+	–	+	2
Ks. S. Jędrzejewski	+	+	+	3
Ks. Z. Łepko	+	+	–	2
Ks. J. Mączka	+	+	+	3
Łącznie	7	5	6	

Oprócz najważniejszych spraw przedstawionych powyżej, na swych posiedzeniach Zarząd rozpatrywał bieżące sprawy związane z normalnym funkcjonowaniem Towarzystwa oraz przyjmował niemal na każdym posiedzeniu nowych członków w skład TNFS. Zgodnie ze Statutem TNFS (§ 27 p. 5), w posiedzeniach Zarządu brali też udział z głosem doradczym przedstawiciele Komisji Rewizyjnej.

Komisja Rewizyjna TNFS na posiedzeniu w dniu 2 marca 2013 r. stwierdziła, że działalność Towarzystwa przebiegała w roku 2012 zgodnie ze Statutem i Regulaminami oraz w odpowiednim protokole potwierdziła, że nie stwierdzono w okresie sprawozdawczym żadnych nieprawidłowości.

SPRAWY CZŁONKOWSKIE

W dniu 31 grudnia 2012 TNFS liczyło 120 członków zwyczajnych, choć można mieć wrażenie, że poczucie identyfikacji z Towarzystwem u wielu jego członków jest na dość niskim poziomie. Nadzieją napawa grono osób, które utożsamiają się z ideami humanizmu św. Franciszka Salezego i czują się związane ze Zgromadzeniem Salezjańskim oraz młodzieżowym programem badawczym wyznaczonym na kolejnych Zjazdach TNFS.

Szczegóły dotyczące przyjęć nowych członków, aktualnego stanu osobowego TNFS oraz udziału członków naszego Towarzystwa wg różnych kategorii przedstawiają kolejne tabele.

Tabela 1: Członkowie zwyczajni TNFS w latach 2007–2011.

	Założyciele	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Łącznie
Nowoprzyjęci	21	22	50	8	4	5	12	122
Zmarli	0	0	0	0	0	-1	0	-1
Rezygnacje	0	0	0	0	0	-1	0	-1
Łącznie	21	22	50	8	4	3	12	120

Liczba członków wspierających i honorowych naszego Towarzystwa w roku 2012 nie zmieniła się. W roku sprawozdawczym nikt nie zrezygnował z członkostwa w TNFS, ani nie zmarł.

Tabela 2: Podział członków TNFS wg różnych kategorii (dane zostały przedstawione w oparciu o informacje, jakimi dysponował Sekretariat TNFS w dniu 31.12.2011 roku).

	2007–2008	2009	2010	2011	2012
duchowni	64	69	71	74	79
osoby zakonne	52	56	56	58	58
salezjanie	45	48	48	48	48
świeccy	28	31	34	34	41
mężczyźni	64	70	73	76	87
kobiety	29	31	32	32	33
obywatele polscy	92	100	104	107	119
obcokrajowcy	1	1	1	1	1
z tytułem zawodowym magistra	13	13	13	13	13
ze stopniem doktora	43	48	50	51	49
ze stopniem doktora habilitowanego	3	4	5	5	12
na stanowisku profesora	29	29	30	32	32
z tytułem profesora	5	7	7	7	14

Zgodnie z informacjami, jakie dotarły do Sekretariatu TNFS, w roku 2012 habilitację zrobili: Pani Agnieszka Kulik, Ks. Dariusz Stępkowski, Pani Beata Szluz i Ks. Jan Niewęglowski. Cieszymy się i gratulujemy naszym szanownym koleżankom i kolegom kolejnych awansów zawodowych oraz życzymy wielu sukcesów na polu naukowym.

TNFS realizuje swoje cele statutowe w oparciu o fundusze zgromadzone ze składek członkowskich oraz różnego rodzaju dotacji. Wpływy ze składek w omawianym okresie przedstawia

Tabela 3. Stan wpłat przedstawiony w tabeli 3 odzwierciedla sytuację z dnia 31.12.2012 roku.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Wpłaty dokonane	42	85	81	80	72	57
Wpłaty zaległe	1	7	18	23	36	63
Odsetek zaległości	2,4%	7,6%	18,2%	22,3%	33,3%	52,5%
Łączna kwota wpłat	1 230 zł	2 559 zł	2 430 zł	2 400 zł	2 160 zł	1 710 zł

II. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Działalność naukowa naszego Towarzystwa w roku 2012 przedstawia się obiecująco. Wzorem ostatnich lat, V Zjazd TNFS miał wybitnie naukowy charakter. W ramach dorocznego spotkania Towarzystwa wygłoszono następujące prezentacje:

- *Państwo jako gwarant wolności* — Krzysztof Kwiatkowski, były Minister Sprawiedliwości;
- *Instytucje wspomagające wychowanie do wolności* — o. prof. Leon Dyczewski OFMConv. KUL;
- *Źle rozumiana wolność — zjawiska patologiczne wśród młodzieży* — dr Zbigniew Mikołajczyk.

Ponadto zorganizowano panel dyskusyjny, w ramach którego wystąpili:

- Prof. Jacek Kurzępa — współorganizator spotkań młodzieży *Przystanek Jezus*;
- Wojciech Wiśniewski — Ogólnopolski Związek Stowarzyszeń Kibiców;
- Arkadiusz Krzysztof Cieśniewski — Młodzież Wszechpolska;
- Joanna Fabisiak — poseł na Sejm RP — promotor wolontariatu;
- Gen. Józef Semik — emerytowany zastępca Komendanta Głównego Policji;
- Michał Wojtczak — Fundacja PATRIA.

Wygłoszone referaty stanowią ciąg dalszy realizacji cyklu programowego zatytułowanego *Młodzież i jej świat*, który jest realizowany w ramach badań prowadzonych przez członków TNFS. W ramach tego cyklu, tematem przewodnim w okresie sprawozdawczym było hasło *Młodzież w przestrzeni «wolności demokratycznej»*.

III. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Działalność wydawnicza TNFS ogniskuje się przede wszystkim wokół czasopisma „Seminare. Poszukiwania naukowe”. O rosnącym prestiżu, poziomie wydawniczym i rozwoju naszego czasopisma świadczy stale rosnący poziom tego periodyku, na co pracowali członkowie Redakcji przez kilkanaście ostatnich lat. Ponownie uzyskaliśmy dofinansowanie z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na publikację obu numerów ukazujących się w roku sprawozdawczym. Cieszy nas docenienie naszego czasopisma ze strony specjalistów z Ministerstwa, którzy w roku 2012 przyznali „Seminare” 6 punktów na liście czasopism naukowych wyróżnionych przez Ministerstwo.

W ramach powołanej do życia w 2009 roku serii wydawniczej Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego o nazwie „Studia i Rozprawy” w okresie sprawozdawczym ukazały się dwie książki habilitacyjne:

- Jan Niewęgłowski, *Wychowawczo-społeczna działalność salezjanów w Polsce w latach 1898–1989*;
- Dariusz Stępkowski, *Pedagogika ogólna i religia: (re)konstrukcja zapomnianego wątku na podstawie teorii Johanna F. Herbarta i Friedricha D.E. Schleiermachera*.

IV. DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZUJĄCA OSIĄGNIĘCIA NAUKI

TNFS popularyzuje osiągnięcia nauki przede wszystkim przez publikacje oraz sympozja, w których upowszechniana jest wiedza z różnych dyscyplin naukowych, szczególnie z zakresu wychowania oraz historii i aktualnej działalności salezjanów w Polsce i na świecie. Dlatego, oprócz publikacji i sympozjów organizowanych bezpośrednio przez TNFS, chętnie obejmujemy patronatem inicjatywy bliskich nam środowisk. W okresie sprawozdawczym TNFS objęło patronatem, wznowione w roku 2012, *Lądzkie sympozja liturgiczne*.

V. INTEGRACJA ŚRODOWISKA NAUKOWEGO

Wydaje się, że integracja środowiska TNFS jest ważnym zadaniem, przed którym staną nowe władze TNFS wybrane na V Zjeździe TNFS w Toruniu. Konsolidacja środowiska skupionego w naszym Towarzystwie, usunięcie nieaktywnych członków oraz aktywizacja działań ściśle badawczych zdaje się być jednym z głównych zadań nowego Zarządu TNFS.

W imieniu władz naszego Towarzystwa oraz własnym pragnę podziękować wszystkim członkom TNFS, którzy swoim zaangażowaniem przyczynili się do aktywnego funkcjonowania Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego w roku 2012.

Ks. Ryszard Sadowski, SDB
Sekretarz TNFS